

نظرات دانشجویان شرکت‌کننده در اولین مدرسه تابستانی بین رشته‌ای کشوری شیراز در دستیابی به اهداف آموزشی دوره

میترا امینی^{۱*}، محمدرضا دهقانی^۲، جواد کجوری^۳، غلامرضا صفایی اردکانی^۴، محمدمهدی ثاقب^۵،
محبوبه صابر^۶، لیلا بذرافکن^۷، زهرا کریمیان^۸

۱. متخصص پزشکی اجتماعی، دانشیار مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۲. متخصص کودکان، استادیار مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۳. فوق تخصص کاردیولوژی تهاجمی، دانشیار گروه قلب دانشکده پزشکی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۴. پزشک عمومی، کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۵. متخصص داخلی، فوق تخصص کلیه بزرگسالان، استادیار گروه داخلی و دفتر توسعه دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۶. پزشک عمومی، کارشناس ارشد آموزش پزشکی، کارشناس مسئول مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۷. کارشناس ارشد آموزش پزشکی، مربی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران
۸. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه شهید بهشتی، کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، ایران

• دریافت مقاله: ۸۸/۵/۱ • پذیرش مقاله: ۸۸/۸/۲

زمینه و هدف: ضرورت توجه به آموزش‌های عمومی دانشجویان و دستیابی به جدیدترین دانش روز از یک سو و برنامه فشرده و حجم زیاد دروس به ویژه در رشته پزشکی، ایجاب می‌نماید که بسیاری از نیازهای آموزشی دانشجویان را در قالب دوره‌های کوتاه مدت ارائه نمود. در این تحقیق دیدگاه شرکت‌کنندگان اولین مدرسه تابستانی بین رشته‌ای شیراز در دستیابی به اهداف آموزشی دوره بررسی شده است.

روش کار: در مجموع ۶۳ دانشجو از ۱۳ دانشگاه علوم پزشکی در این دوره شرکت نمودند. عناوین آموزشی در چهار گروه کلی شامل آموزش پزشکی، اخلاق پزشکی، مدیریت، خلاقیت و نبوغ و زیرگروه‌های آنها تعیین شدند و در قالب ۸۳ موضوع به مدت ۱۰۰ ساعت با استفاده از سخنرانی و روش‌های فعال آموزش، مورد بحث قرار گرفتند.

یافته‌ها: از دید دانشجویان از چهار موضوع کلی بیشترین کفایت آموزشی به ترتیب مربوط به آموزش پزشکی و نبوغ و خلاقیت بود. بیش از ۹۰ درصد مجریان، میزان دستیابی به اهداف آموزشی را در هر یک از زیرگروه‌ها بسیار خوب تا عالی بیان نمودند. میانگین نمره مجریان و مدرسین در ارزشیابی برنامه ۱۸/۹۷ (از حداکثر ۲۰) با انحراف معیار ۱/۱۸ بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به مؤثر بودن این برنامه، ادامه برگزاری، تخصیص منابع و گسترش آن در سایر دانشگاه‌ها توصیه می‌گردد.

کلید واژه‌ها: مدرسه تابستانی، بین رشته‌ای، آموزش پزشکی، اخلاق حرفه‌ای، مدیریت، خلاقیت

* نویسنده مسؤول: مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی و مرکز پژوهش در آموزش، دانشکده پزشکی، شیراز، ایران

مقدمه

در چشم‌انداز بیست ساله توسعه، «ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه؛ با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام، با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل؛ برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی؛ با تأکید بر جنبش نرم‌افزاری، ... نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی و تأثیرگذار بر همگرایی اسلامی و منطقه‌ای» (۱).

نقش دانشگاه در تحقق اهداف یاد شده از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۲). رهبر معظم انقلاب نیز همواره بر ضرورت هدایتگری و پیشگام بودن دانشگاه‌ها در شکستن مرزهای علم و دانش تأکید داشته‌اند (۳). اگر چه برای دانشگاه‌ها رسالت‌های متعددی را بر شمرده‌اند، اما شاید مهم‌ترین رسالت دانشگاه، تربیت "دانشجوی توانمند" باشد.

صاحب‌نظران تعلیم و تربیت نیز، بر تقویت تفکر منتقدانه، خلاقیت، مهارت‌های حل مسأله، یادگیری مادام‌العمر، روحیه پژوهشی و تقویت رویکرد بین رشته‌ای به عنوان آموزش‌های عمومی تأکید دارند (۴، ۵). هدایت دانشجویان به سمت کار آفرینی نیز در برنامه‌های توسعه کشور مورد تأکید است (۶).

یکی از شیوه‌های آموزش توانمندی‌های عمومی، برگزاری مدرسه تابستانه است که نمونه‌هایی از آن در برخی دانشگاه‌های دنیا انجام شده است. در سال ۱۹۷۶ مدرسه تابستانی دانشکده پزشکی نیویورک با مباحثی نظیر ریاضیات، روش‌های مطالعه و آمادگی برای امتحان برگزار شد و نتایج ارزشیابی آن حاکی از رضایتمندی دانشجویان و برگزارکنندگان بود (۷). در مواردی نیز مدارس تابستانی جهت دانش‌آموزان دبیرستان برگزار می‌شود. در یک مطالعه طولی، دانش‌آموزانی که در مدرسه تابستانی دانشکده‌های پزشکی شرکت کرده بودند، بیشتر رشته‌های علوم پزشکی را انتخاب کردند (۸).

در بعضی از برنامه‌ها تأکید روی آموزش روش تحقیق بوده است (۹). در دانشگاه‌های دیگری نظیر یل (yale) و دوک (Duke) نیز مدرسه تابستانی برگزار می‌شود (۱۰، ۱۱). مجریان برنامه‌های تابستانی، تنوع مباحث آموزش پزشکی را عامل مهمی در موفقیت‌های آتی دانشجویان می‌دانند (۱۲).

در مجموع، ضرورت آموزش‌های عمومی و دستیابی به جدیدترین دانش روز از یک سو و برنامه فشرده و حجم زیاد دروس به ویژه در رشته پزشکی، ایجاب می‌نماید که بسیاری از نیازهای آموزشی دانشجویان در قالب دوره‌های کوتاه مدت ارائه شود. بدین منظور، در مرداد ماه ۱۳۸۷ مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی شیراز با همکاری دفتر توسعه آموزش دانشکده پزشکی اقدام به طراحی مدرسه تابستانی بین رشته‌ای در چهار محور آموزش پزشکی، نبوغ و خلاقیت، مدیریت و اخلاق پزشکی نمود. مطالعه حاضر با هدف کلی تعیین نظرات دانشجویان شرکت‌کننده در میزان دستیابی به اهداف این دوره طراحی شد.

روش کار

در اولین گام، در جلسات متعدد با حضور صاحب‌نظران و کارشناسان و نمایندگان دانشجویان، اهداف و ساختار اولیه مدرسه تابستانی ترسیم گردید، تعیین عناوین دوره‌ها در هر زیر گروه به صورت ساختار یافته در دستور کار قرار گرفت و عناوین برگزیده جهت اجرای طرح انتخاب شد. در نهایت ۸۳ موضوع آموزشی طراحی و در چهار گروه آموزش پزشکی، اخلاق پزشکی، مدیریت، خلاقیت و نبوغ در قالب ۱۰۰ ساعت آموزشی تدوین شد. جهت آموزش از سخنرانی، کار در گروه‌های کوچک، آموزش بر مبنای حل مسأله ... و جهت ارزشیابی برنامه، از ارزشیابی ۳۶۰ درجه (ارزشیابی از کلیه دست‌اندرکاران و شرکت‌کنندگان و مجریان دوره) استفاده شد. میزان دستیابی به اهداف توسط آزمون نهایی، تحویل پروژه، و خودسنجی شرکت‌کنندگان، سنجش شد. روایی فرم‌های ارزشیابی از دیدگاه صاحب‌نظران و پایایی آنها توسط مطالعه

آموزشی به ترتیب مربوط به عناوین آموزش پزشکی، نبوغ و خلاقیت، مدیریت و اخلاق پزشکی بود. نتایج امتحان پایان دوره نیز نشان داد، بیشترین نمره به ترتیب مربوط به آموزش پزشکی، مدیریت، نبوغ و خلاقیت و اخلاق پزشکی بود.

نتایج ارزشیابی ۳۶۰ درجه از کمیته اجرایی دانشجویی، اعضای هیأت علمی و مدرسین نشان داد بیش از ۹۰ درصد مجریان، میزان دستیابی به اهداف آموزشی را در هر یک از زیرگروه‌ها بسیار خوب تا عالی بیان نمودند. میانگین نمره مجریان و مدرسین به ارزشیابی برنامه (در طیف صفر تا ۲۰) ۱۸/۹۷ با انحراف معیار ۱/۱۸ بود.

بحث و نتیجه‌گیری

در ۱۲ دانشکده پزشکی آمریکا از جمله دانشگاه یل (Yale) دوره ۶ هفته‌ای مدرسه تابستانه با هدف تقویت انگیزه دانشجویان برگزار می‌شود. مباحث اصلی شامل آموزش مبتنی بر حل مسأله، مهارت‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، مدیریت زمان، تماس زودرس با بیمار، مدیریت آموزشی و پزشکی در قرن ۲۱ می‌باشد که در قالب سمینار، کارگاه آموزشی، کار در گروه کوچک و ژورنال کلاب ارائه می‌شود (۱۰). نظیر همین برنامه در دانشگاه دوک (Duke) نیز ارائه می‌گردد که هدف اصلی آن کمک به دانشجویان دارای افت تحصیلی و ایجاد انگیزه در آنان است، اگر چه دانشجویان علاقمند نیز می‌توانند شرکت کنند (۱۱).

در بعضی از دانشگاه‌ها برنامه‌های مدرسه تابستانی در خصوص دوره‌های خاص هم وجود دارد. به عنوان مثال دوره انکولوژی جهت دانشجویان پزشکی در یکی از دانشگاه‌های آمریکا برگزار شد که با رضایت بالای دانشجویان همراه بود (۱۳). نمونه دیگر برگزاری دوره رادیولوژی در طی سه هفته بود که با استقبال زیادی نیز روبرو شد (۱۴). در بیشتر موارد گرچه ارزشیابی مدونی از دوره‌ها وجود نداشته لیکن رضایت دانشجویان تا حدی مؤید موفقیت برنامه است (۷، ۱۰، ۱۱، ۱۴).

در مطالعه حاضر، نتایج نظرسنجی و امتحان پایان دوره نشان داد، وضعیت دوره کاملاً خوب قلمداد شده است. در هر

اولیه با ضریب آلفا کربناخ ۰/۹۰ تأیید گردید. داده‌ها توسط نرم‌افزار SPSS.V.14 مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

از ۱۳ دانشگاه علوم پزشکی (شیراز، کرمان، مشهد، بقیه‌الدین، ارتش، سمنان، بوشهر، بندرعباس، تبریز، اهواز، قزوین، کیش و جهرم) ۶۳ دانشجو در این دوره شرکت نمودند که ۳۲ نفر دختر و ۳۱ نفر پسر بودند. میانگین سن افراد ۲۲/۳ با حداقل ۱۸ و حداکثر ۲۸ سال بود. ۶۸/۲ درصد دانشجوی رشته پزشکی و بقیه از سایر رشته‌ها بودند. ۳۱ نفر دانشجوی شیراز و ۳۲ نفر دانشجوی سایر دانشگاه‌ها بودند. نظرات دانشجویان در مورد وضعیت آموزشی در هر یک از این زیر گروه‌ها در جدول ۱ آورده شده است. از بین عناوین، بیشترین کفایت

جدول ۱: میانگین نمرات پایان دوره دانشجویان در مباحث مدرسه

تابستانی بین رشته‌ای مرداد ۸۷ در شیراز

ردیف	مبحث	میانگین نمره	انحراف معیار
مهارت‌های ارتباطی	پزشکی مبتنی بر شواهد	۹۰/۷	۹/۱
	اصول و مبانی ارزشیابی	۸۳/۴	۹/۱
	روش‌های نوین آموزش	۹۱/۲	۶/۳
	برنامه‌ریزی درسی	۸۷/۸	۱۲/۱
	روش‌های مطالعه و یادگیری	۹۲/۳	۸/۴
	رسانه‌های آموزشی	۸۵/۴	۹/۵
تفکر انتقادی	آموزش مبتنی بر حل مسأله	۹۷/۳	۶/۲
	بارش افکار	۸۷/۷	۱۰/۲
	روش‌های راه حل‌یابی و تعیین هزینه فایده	۷۵/۷	۷/۶
مهارت‌های ارتباطی و اخلاق پزشکی	نحوه عملیاتی کردن پروژه	۸۱/۶	۱۵/۳
	مدیریت جلسات و رهبری آموزش	۸۰/۲	۱۷/۲
	مهارت‌های ارتباطی و اخلاق پزشکی	۶۸/۶	۲۲/۴
فلسفه علم طب	ماهیت انسان	۷۰/۴	۲۱/۲
	فلسفه علم طب	۷۵/۵	۲۰/۱
	شش کلاه تفکر	۸۰/۲	۹/۷
تفکر	هفت گام عملی نبوغ و خلاقیت	۷۹/۳	۱۳/۴

توجه به ضرورت آموزش‌های عمومی و مؤثر بودن این برنامه در ارتقای توانمندی‌های دانشجویان، برنامه‌ریزی، تخصیص منابع و حمایت مدیران دانشگاهی در استمرار برنامه و توسعه آن در سایر دانشگاه‌ها باید مورد توجه قرار گیرد.

سپاسگزاری

نویسندگان از ریاست محترم دانشگاه علوم پزشکی شیراز، معاونت محترم آموزشی، معاونت محترم پژوهشی و کمیته اجرایی دانشجویی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی تشکر و قدردانی می‌نمایند

چهار حوزه، وضعیت از دید دانشجویان قابل قبول بوده و بیشترین رضایت به ترتیب در مباحث آموزش پزشکی، نبوغ و خلاقیت، مدیریت و اخلاق پزشکی بود. نتایج امتحان پایان دوره نیز نشان داد، بیشترین نمره به ترتیب مربوط به آموزش پزشکی، مدیریت، نبوغ و خلاقیت و اخلاق پزشکی بود. این موضوع می‌تواند به پیچیده‌تر بودن مباحث نبوغ و خلاقیت در مقایسه با مدیریت باشد زیرا از دید دانشجویان، دستیابی به اهداف در بحث نبوغ بهتر از مدیریت بوده اما در آزمون پایان دوره دانشجویان در مدیریت نمرات بیشتری کسب کرده‌اند.

اولین مدرسه تابستانی بین رشته‌ای شیراز توانسته است جایگاه نسبتاً مناسبی در آموزش مباحث کلیدی داشته باشد. با

for medical school admission. *J Med Educ* 1974; 49: 694-5.

References

- Zahedi MM. A suggested plan for the ministry of science, research & technology. Letter of Higher Education, 2005; No: 17. [In Persian]
- Hashemiyani Nezhad F. Review of faculty members' viewpoints about their research problems in Mashhad public universities. Master's dissertation of educational planning, tutored by Dr. Khodayar Abili, 1996. Tehran; University of Medical Sciences Educational Programming, Faculty of Educational Sciences; 1996. [In Persian]
- Lecture by the grand leader of the revolution in the gathering attended by chancellors of Universities, Research centers and Institutes of Higher Education 2006; No: 14. [In Persian]
- Arefi M. Practical Planning in Higher Education. Tehran; Shahid Beheshti University Publication: 2005. [In Persian]
- Gaff JG, Ratcliff JL. Handbook of the undergraduate curriculum: A comprehensive guide to purposes, structures, practices, and change. Jossey Bass Higher and Adult Education: 1996.
- Code of the Fourth Development Plan, chapter of General Policy of Fourth Program. Available From: URL: <http://www.mefa.gov.ir>. [In Persian]
- Ortiz G, Kendler KS. The New York medical college summer program: Remedial education
- Thurmond VB, Mott A. Minority students career choices and education five years after they completed a summer enrichment program. *Acad Med* 1990; 65 (7): 478-9.
- Zier K, Stagnaro-Green A. A multifaceted program to encourage medical students' research. *Acad Med* 2001; 76 (7): 743-7.
- Yale Summer Medical & Dental Education Program. Available From: URL: <http://info.med.yale.edu/omca/programs/mmep.htm>
- SMDEP- Dukes' Summer Medical and Dental Education. Available From: URL: <http://smdep.org/progsites/duke.htm>.
- Parrish AR, Daniels DE, Hester RK, Colenda CC. Addressing medical school diversity through an undergraduate partnership at Texas A&M health science center: A blueprint for success. *Acad Med* 2008; 83 (5): 512-5.
- De Vries J, Szabó BG, Sleijfer DT. The educational yield of the international summer school oncology for medical students. *J Cancer Educ* 2002; 17 (3): 115-20.
- Nagle CE, Parker JA. Radiation summer school. *The Journal of Nuclear Medicine* 2007; 48 (8): 45-9.